

dor' i 'cel·la oberta'; del qual són derivats el ll. *forare*, i els romànics *foratus*, *foramen*, *foraccu*, *foranca* etc. que han substituït *forus*. No n'ha quedat més que alguna deixalla toponímica, com l'aranès pre-gascó *Horat del Hôro*, cast. dial. *furo* (DCEC.). *Farmicó*, 5 Conca de Tremp (<*For Micó*); cf. *Forat Micó*, nom de molts avencs o coves en tot el triangle Vidrà-Castellbò-Montblanc (cf. *DECat.* IV, 116a51 *Col.Prerr.Salm.* 1974,371), combinació que justament figura en un doc. de 1109 del *Cart.* de St. Cugat.

2) *Martorell de La Selva*, esgl. rural i formant parròquia de cases escampades; és en una vall afl. esq. de la Riera de Caldes de Malavella, a mig camí de l'entroncament ferroviari fins a Maçanet; *mærturē* oit a Maçanes, 15 Casac.1920; id. jo en enq.que hi vaig fer 1928 i 1988, recollint-hi els noms dels vells masos de Buscastell, La Fornaca, Bancells, Molí de Cartellà, Can Gorg.

MENCIONS ANT. 1185: *Martorello* (Kehr, *Papsturk*, 515); 1201: *Martorello* cit. junt amb *Ramió* (*Raminyó*) 20 en doc. llegit a l'Arx. de Solsona. I altres cites de princ. S.XIII, en el *Cart.* de Roca-rossa (esgl. de St.Pere de *Martorell(o)*, § 13 i p. 156).

3) Pron. *æ mærturē*, vell mas en el Gironès, entre Ravós del Terri i Sta. Llogaia, oit(1962).

Dels següents, potser algun també és homònim autòcton, però en la major part es tracta de noms trasplantats des del de l'Anoia, directament o per intermedi del cognom, que és post-toponímic.

Alquerieta de *Martorel* te. Gandia (XXXIII, 27.18), 30 avui barriada en els ravals de la ciutat que amb 10 cases de moriscos ja fou assignada el 1535 a la parr. de St. Josep (SSiv. 288). Colladet de *Martorell*, te. Torre de les Maçanes (XXXV, 76.18). Cala *Martorell* o *Mortorell*, a la Costa de Pollença (XIII, nomencl. mar., n. 127). *Camí Martorell* (o *mærturē*) men. te. Mercadal (XLIV, 32.8: Masc. porta un *Son Martorell* a Maó, i un altre (o *Son Martorellet*) a Ferreries. *Comunes dels Martorells* en te. de Selva, entre Coma Païssa i Serra Morena, (cf. Masc. 10B2); ja 1838, en 40 la Monografia Ferragut, lin. 32.

ETIM. Ja s'ha dit vagament que és un derivat del ll. *martyr*: dita ben superficial que no explica ni la formació ni el contingut semàntic, històric i humà del mot ni del nom. En realitat es tracta d'una derivació del llatí cristià MARTYRĒTUM, col·lectiu de MARTYR, que ha deixat rastre en la toponímia i onomàstica de la Romània central, designant un cementiri: en memòria dels *campi sancti* dels màrtirs del cristianisme 50 primieval; com explicaren Longnon (*Top.Fr.*), Jud (*RLiR* X, 3ss., i *Zur Gesch. d.bündnerroman. Kirchensprache*, p. 43), i Hippol. Delehaye (*Analecta Bollandiana*, XLVIII); comparable al cat.ant.i oc. *martror* 'Totsants' (FESTUM MARTYRORUM). Tots dos 55 són prolongació de la tradició de celebracions

catacumbàries, en memòria dels difunts martiritzats (*DECat.* v, 507b27ss.).

Martorell prové d'un diminutiu *MARTYRĒTULUM 'el petit cementiri', dim. homòleg de les parelles *Pinell* (PINETULUM) / *Pinet* (-ETUM), *Llorell/Lloret*, *Espinalbell* / *Espinalbet*, *Rourell/Rouret*, *Marganell/Margallet*, (cf. Montoliu, *BDC* v, 34-7); i les femenines *Olzinella* / *Alzineda*, *Olivella/Olivet*, *Canavelles/Canamar*.

Deixem a cura dels historiadors i arqueòlegs locals indagar si els cementiris dels nostres *Martorell* 10 es pogueren fer de resultes de batalles contra pagans agarens o normands: com invita a imaginar-ho la situació del *Martorell* principal (I), en l'estratègica situació en el *Forus Martyretuli*, on com hem documentat supra es lliuraren tantes batalles contra els moros en vida de Guifre I i del Comte Borrell, i ja a l'endemà de la presa de Bna. per Lluís el Piadós; i encara en la citada lluita de 1115.

També ho ponderen els historiadors àrabs, com documento en un altre article. En les mencions més antigues només es parla del *forus* o congost on es lliuraren aqueixes batalles: a on, doncs, es farien molts fossars per als cadàvers dels combatents. Després es tracta de l'estratègic castell. De la «villa Martorelli», 25 en canvi, no se'n parla fins al doc. de 1167.

Més detalls en *DECat.* v, 508a50847ss. i 507b27ss.

El femení *Martorella*, pl. *Martorelles*, n'aporta una excel·lent comprovació, car aquest prové del plural neutre ll. MARTYRĒTŪLA 'els fossars, els cementiris'.

MARTORELLES, poble del baix Vallès oriental, 5 k. NE. de Montcada, entre Mollet i Montornès.

Pron. *mærturē*es oit per mi, sovint, allí mateix i als pobles veïns, 1913ss.

MENCIONS ANT. 1005: *Martorelias superiores* (Mas N.H. *Bna.*, IV, 104); 1007: id. (Mas o.c. IX, 11a); 1130: «in com.Barchinonensi, in Vallensi, in loco cognominato *Martorelias*» (*MarcaH.*, § 204.15, col. 1045); 1099: *Martoriliis* (Balari, *Orig.* 180); 1121: *Martoreies* (Balari, *Orig.* 21); 1195: *Martoreies* (*Cart.* St.Cugat III, p.339); S. XII: «Ste. Marie de *Martoreies* et in parr. Sti.Saturnini Palacii Almanle» (CCandi, *Mi.Hi.Ca* I, 49); 1359: *Martoreyes* repetit 3 cops (*CoDoACA* XII, 5, 7.13).

Aquí el neutre plural MARTYRĒTŪLA va servir per designar dues barriades veïnes —cf. les «*Martorelias superiores*» de les mencions de 1005 i 1007, fent contrast amb unes *Martorelias inferiores*—, d'aquí el plural: primer, pl. llatí en -A; després, duplicant el signe de plural, amb -s del pl. català. En *Martorelles*, la pron. -*éy*as, amb una è oberta i amb y és prova eloqüent que aquí no tenim el sufix -ELLUM sinó la prolongació de -ECLA -ĒTŪLA; en *Martorell* (I), com que ja som a la zona on es pronuncia *vell* i no *vei*, 55 *palla* i no *paia*, el sufix cedí a la influència del trivial